

Mgr. Božena Radiměřská

“Východní Evropa” na mentální mapě anglicky píšícího cestovatele

od 16. - 18. stol., UK FF, Praha 2015, 191 s.

Posudek školitelky

Doktorská disertace Mgr. Boženy Radiměřské vznikla v Seminári komparativních a obecných dějin při Ústavu světových dějin kam její autorka nastoupila k postgraduálnímu studiu v r. 2007, poté co obhájila diplomní práci, která posuzovanému výzkumu předcházela. Mgr. Radiměřskou upoutala cestopisná literatura svojí mnohohrstevnatostí a bohatstvím témat a pohledů na okolní svět. Již ve své diplomní práci začala zkoumat možné analytické a interpretační nástroje, umožňující obohatit poznání zeměpisných, kulturních a politických představ raně novověkých Evropanů. Její výzkumná anabáze se potom odvíjela od možností vycestovat na studijní pobyty. V průběhu let bylo stále větší množství dobových cestopisných textů převáděno do digitalizované podoby. Zdálo by se tedy, že takto zaměřená studie může vzniknout u domácího počítače a bez nákladných studijních pobytů. Je tomu tak jen částečně. Digitalizace je ne jedné straně velmi přínosná nejen tím, že otevírá pro studium daleko větší množství textů, ale některé staré vybledlé tisky činí čitelnými. Na druhé straně knihu zbavuje trojrozměrnosti, zbavuje badatele fyzického vjemu objemu či “zužívanosti” knihy. Tyto důležité poznatky získáme jen při standardní práci s originálem. Od začátku jsme s Boženkou usilovaly o stipendium, které by dlouhodobé studium ve velké zahraniční knihovně umožnilo, ale štěstí nám nepřálo. Šly jsme proto cestou krátkých pobytů - v Paříži s podporou Výzkumného záměru a v Oxfordu po dobu asistentské stáže v ústředí asociace Europeum. Zdálo se, že dokončení výzkumu je v rovině zbožných přání, ale autorka se nakonec rozhodla podstoupit riziko, opustit stálé zaměstnání a disertaci dopsat. Podařilo se jí také vyjet na pět měsíců na univerzitu v Leicesteru, která nakonec v samém závěru doktorského studia doktorandce poskytla potřebné zázemí. Díky prof. Roey Sweet, která Boženku přijala v Centru urbánních studií, bylo možné úspěšně završit tento výzkum.

V samém počátku výzkumu se autorka nechala inspirovat provokativními konstruktivistickými koncepty Larryho Wolffa v *Inventing Eastern Europe*, aby se v průběhu svého výzkumu od pouhé polemiky odpoutala. Svůj zájem obrátila k cestovatelům. Cestopis vypovídá více o autorovi než o navštívené zemi. Položila si po svém výchozí otázku a vypracovala si k tomu způsob hledání odpovědi. Radiměřská nehledá hranice východní Evropy, ale zkoumá projevy vnímání jinakosti (sebe prezentace) v cestopisném textu. Ve své diplomní práci zjistila, že v raném novověku Angličané na cestách neprojevovali jemné prostorové cítění, nijak zvlášť nerozlišovali specifika územních celků. Zatímco se v diplomní práci tázala, kde překračovali jaké hranice, v disertaci tento aspekt nezkoumá. Hlavní hranice, kterou překračují, je kanál a vlastní kontinentální hranice, která je hranicí jazykovou a často i kulturní (náboženskou). Vychází z poznatku, že některé části Evropy nebyly vyhledávanými destinacemi raně novověkých cestovatelů, ale byly pro Angličany tranzitními územími na cestě do mnohem vzdálenějších končin. I když nebyly na hranicích poznaného světa, ani to nebyly kraje nepoznané, byly na okraji zájmu. Autorka se za prvé táže jak se okraj zájmu – marginalita – projevuje, za druhé kam ji umísťují autoři na mapu. Projevy marginality jsou spojené s nepříjemnými zážitky, s projevy nepohodlí, s chudobou, s ošklivostí. Tyto prožitky

se dají lokalizovat v čase a prostoru. Autorka tak vytváří „mapu“ marginality. Odpovídá na otázku, jak a kde cestovatelé z Anglie/Británie marginalitu vnímali. Zjišťuje, že území na okraji zájmu, poznamenané projevy marginality je poměrně rozsáhlé a nekryje se s představou východní Evropy formulovanou L. Wolffem, která pro něj začíná na hranicích Polska. Radiměřská posunuje hranici marginality na Rýn. Východní a jižní hranici nezkoumá. Její rozbor cestopisné literatury vychází z kontextu, zabývá se autorem, cílem a způsobem cestování, aby lépe pochopila autorův způsob vnímání cesty. Vyčleňuje si autorské skupiny podle profese, ale i podle toho, zda se jedná o muže či ženy. Ty cestovaly a psaly o cestách sice výjimečně, ale jejich způsob vnímání vyžaduje odlišení. Autorka bere v úvahu i technologii cestování, které se řídilo pravidly a návody, které byly ve své době respektovány. Formulované v apodemické literatuře představují důležitou pomůcku pro analýzu chování cestovatelů.

Práce Boženy Radiměřské je teoreticky informovaná, znalá stavu bádání, postavená na analýze vhodně zvoleného souboru pramenů, je přínosná a originální. V průběhu výzkumu shromáždila podstatně více materiálu, než nakonec v práci využila. Dopisování disertace bylo poznamenáno velkým časovým tlakem. Pro publikování by bylo určitě zajímavé, když by autorka přeložila pro české čtenáře citace z pramenů, které jsou velmi důležitým prvkem disertace a doplnila by práci o mapovou přílohu, na níž by bylo možné vynést itineráře cestovatelů spolu s jejich mentální mapou marginality.

Mgr. Božena Radiměřská v průběhu doktorského studia splnila všechny povinnosti řádně, účastnila se výzkumných projektů, konferencí, publikovala, podílela se na výuce. Disertace, kterou vypracovala odpovídá nárokům kladeným na tento typ prací. Velmi ráda ji doporučuji k obhajobě.

Prof. PhDr. Luďa Klusáková, CSc.